As a result of the hard work of O.S. Sokalskyi and his colleagues in the 1960-1961 academic year, a new wave of reorganizations of technical schools into culture and art schools took place, the term of study of which increased to four years. Increasing the period of study required revision and improving curricula, introduction of new disciplines, strengthening the quality of subject-cycle commissions, for the work of which O.S. Sokalskyi followed with special care. He promoted better experience for improving the quality of content and methods of teaching professional disciplines, always helped to solve problems, contributed to the further development of cultural and artistic institutions.

***Key words*:** perpetrator, specialist, cultural and artistic education, cultural activity, technical school, school of culture, higher educational institution, staff training.

Надійшла до редакції 13.08.2020 р

УДК 7.01:7.038.3

СУПЕРЕЧЛИВІСТЬ ПОЛОЖЕНЬ «ТЕХНОФОБІЇ» ТА «ТЕХНОФІЛІЇ» У ДЗЕРКАЛІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ДУМКИ

Совгира Тетяна Ігорівна – кандидат мистецтвознавства, доцент факультету режисури,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ
https://orcid.org/0000-0002-7023-5361
DOI: https://doi.org/10.35619/ucpmk.v35i0.364
STIsovgyra@gmail.com

Виявлені підходи до з'ясування поняття «технології», які побутують у культурознавчій, мистецтвознавчій та філософській літературі цієї тематики. Досліджено рівень наукової розробки понять «технофілії», «технофобії», «детермінізму», з'ясовано вплив технічного прогресу на становлення мистецтва й культури загалом. У дослідженні застосовано загальнонаукові та конкретно наукові методи: аналітичний – при розгляді філософської, мистецтвознавчої, культурологічної літератури з теми дослідження; історичний – у простеженні еволюції проникнення технології в культурно-мистецьку практику, концептуальний – при аналізі поняття «технології» та з'ясуванні основних розглянутих концепцій; порівняльно-типологічний – для виявлення рис відмінності технофобії та технофілії як протилежних за змістом концепцій.

Ключові слова: технологія, технофобія, технофілія, культурні практики, детермінізм.

Постановка проблеми. Використання технологій в мистецтві завжди було актуальним питанням для наукового дослідження, враховуючи стрімкий розвиток технологічного процесу та впровадження технічних інновацій в усі сфери людської життєдіяльності, зокрема в культуру та мистецтво. У результаті матеріалізації культурної сфери «поняття культури переходить від категорії «духовної» (тобто «нематеріальної» – у філософському розумінні цього поняття) до реалістичного її осягнення як живого реального, виробничого у своїй основі процесу». Ці культурологічні зміни були сприйняті суперечливо та двобічно у дзеркалі наукової критики та поклали початок двох кардинально протилежним науковим течіям: технофобії та технофілії.

З одного боку, технологія здобула звинувачення у вторгненні в царину нематеріального, духовного, «сакрального», реконструкції здатності судження та девальвації мистецтва. Побоювання митців щодо впровадження індустріальних технологій у творчий процес ознаменували появу нової ідеології, спрямованої на дослідження негативного впливу технічного прогресу на соціум. Технофобія захопила свідомість науковців, митців та споживачів, не готових психологічно до зміни технологічної складової виробничого процесу. Про це свідчить масив відповідних публікацій українських і зарубіжних науковців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед науковців, що досліджують питання технофобії, слід назвати французьких дослідників А. Маттерларт та Ж.-М. П'ємме [14], англійських Ч. Берда [6] та Б. Кіббе [13], російських – Г. Плеханова [4] та українських – О. Олійник [3].

Проблематика впровадження технологій у сфері культури піднята в наукових дослідженнях Бр. Бімбера [7], Р. Хейлбронера [12], Дж. Мулберга [16]. Основні положення технофілії аналізуються у роботах Н. Постман [22], Е. Мьорфі [17], Л. Грін [10], Б. Вінстон [23–24] та Е. Феєнберга [9]. Концепція технологічного детермінізму розглядається у наукових розвідках В. Онга [18] та Д. Чендлера [8].

Ці та інші питання, що стосуються впливу технологій на культуру, спростування технологічної складової мистецтва та значимості техніки в організації художнього процесу піднімаються в дзеркалі мистецької критики й стають приводом для полеміки і дискусій. Тож, *метою статті* є дослідження технофобії та технофілії й визначення впливу технології на специфіку художнього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прийнято вважати мистецтво як окрему галузь культури загалом, ототожнювати його з художньою творчістю та визначати як загальне поняття всіх видів мистецтв (літератури, образотворчого мистецтва, декоративно-ужиткового, сценічного,

© Совгира Т. І., 2020

музичного та архітектури). У загальному розумінні словом «мистецтво» називають досконале вміння або володіння технікою в окремій галузі, або справі.

Дивоглядним є те, що з грецької слово «техно» – τέχνη – означає «вміння», «майстерність» та «мистецтво». Останнє в цьому переліку етимологічних означень є найбільш влучним з огляду на проблематику дослідження. Виявляється, слова «мистецтво» та «техніка» є взаємооберненими в етимологічному розумінні, – а, значить, вони мають являти собою схожі (споріднені) явища.

Натомість, на думку багатьох науковців, техніка не має нічого спільного з творчим процесом.

У постулатах німецької класичної філософії знаходимо твердження, що мистецтво та техніка – чужі, а надто несумісні поняття. І. Кант у трактаті «Критика можливості судження», присвяченому естетиці та телеології (перша публікація датується 1790 р.), визначав мистецтво як «творіння через свободу» й відповідно протиставляє його науці та ремеслу [2; 136–137]. Філософ наполягав, що між наукою і мистецтвом немає нічого спільного, адже перше характеризується практичною спрямованістю, а друге – естетичністю та «витонченістю». У Канта спостерігається чітке протиставлення пізнавального (логічного) і естетичного (чуттєвого) [2; 137]. Ідеї класичної німецької філософії поширюються на загальне розуміння культури та «даються взнаки у ставленні митців, філософів та культурологів до розуміння понять техніки й технології як до чогось чужого і ворожого природі мистецтва й культурі взагалі» [3; 59]. Однак, через десятки років стає зрозумілим, що положення німецької філософії, що охопила світ наприкінці XVIII ст., потребує перегляду та значних уточнень. Техніка – не чуже поняття для мистецтва. Технологія являє собою логіку застосування техніки. Як вказує С. Безклубенко, – технологія, будучи осмислена у своїй закономірності, стає основою творчого методу, естетизована – зображально-виражальним засобом мистецтва [1, 29].

У контексті дослідження «технофобії» термін «техно» означає саме майстерність, уміння, засіб праці. Відповідно до того, технофобія являє собою страх та ворожість до інновацій та електронних приладів. Одним із перших філософів, який висловлював своє вороже ставлення до технологічних інновацій в культурній сфері, був Сократ. Філософ критикував писемність, про яку йдеться у славнозвісному творі Платона «Федр»: на думку автора писемність руйнує традиційні соціальні відносини між людьми. На громадському рівні лист руйнує пам’ять. Так вказує цар Тамус в оповіданні Сократа про введення писемності в Єгипті: «Справа в тому, що цей винахід викличе забуття в душах тих, хто йому навчився. Їм не потрібно буде тренувати свою пам’ять, маючи можливість покладатися на написане, згадувати речі вже не власноруч, а під впливом зовнішніх знаків, чужих для них самих. Так що це не рецепт пам’яті, а нагадування про те, що ви відкрили» [19; 274]. На думку Сократа, лист не тільки підриває традиційний соціальний порядок, але й замінює безпосередність мови між живими людьми глухонімими і німими символами, які не можуть відповідати на питання, не маючи «поняття, до кого звертатися або кого уникати» [19; 274]. Він погоджується, коли Федр називає письмовий дискурс лише свого роду примарою» «живого, одухотвореного дискурсу людини, який дійсно знає» [19; 274].

Свідченням цьому є твердження французьких науковців Маттерларт і П’ємме: «Візьміть, наприклад, вираз «технічна культура», – пишуть вони, – два слова, які ми не звикли бачити поряд, і комбінацію, яку дехто вважає суперечливою. А як же нам спонукати людей осягнути, що індустріальна ера, з людьми, спорудами, машинами та продуктами, її славетними досягненнями та засадничими створеннями, складає важливу культурну реальність?» [14; 57].

Хайм (1988 р.) стверджує, що «технологічна риторика» має тенденцію розповсюджуватися і стати руйнівною силою, яка стирає конфіденційність індивідуального розуму» [5; 57]. Риторика, заснована на електронних технологіях, стверджує Хайм, не враховує «потребу у внутрішньому травленні або період дозрівання, необхідний для того, щоб ідеї стали дійсно власними» Порівнюючи особливості комунікації первісних та сучасних людей, автор вказує, що «технологічні зв’язки можуть створити те, що відомо як глобальне село, але племінний менталітет, що створюється в результаті об’єднання, не має на увазі цивілізованої раціональності. Навпаки, без психічної глибини або внутрішнього споглядального фокусу публіка стає керованою масою, сирим матеріалом для здобуття будь-якої форми» [5; 54]. Іншими словами, цитований автор убачає негативний вплив сучасних технологій, зокрема цифрових засобів масової інформації, на особливості комунікації людей у просторі. Поява алфавіту та друкарського станка, з одного боку, стають передумовами для стрімкого розвитку грамотності населення, а з іншого – причинами відокремлення особистості від соціуму, відчуження людини від суспільства.

Історії відомі факти масового знищення механізованих машин через побоювання знецінення людини у процесі індустріалізації виробничого процесу. Прикладів тому вкрай багато. Першим засвіченим фактом масового захоплення технофобією робітників стало знищення ткацьких верстатів та інших механізованих машин у період XVII–XVIII ст. В Англії учасникам таких акцій висувався смертний вирок. На початку XIX ст. з’явилося об’єднання луддитів, які організовано руйнували шерстяні та

бавовно-переробні фабрики. Технофобія спостерігається у роботах епохи Романтизму. На відміну від Просвітництва, романтики акцентують увагу на самоцінності духовно-творчого життя особистості, ставлять уяву вище розуму, «органіку» над механікою. Різкий протест проти вторгнення технології в усі сфери життєдіяльності покладений в основу філософської течії та контркультури «неолудизму».

У науковій та культурологічній літературі також спостерігається занепокоєння дослідників надмірного ентузіазму використання технологічних інновацій у процесі створення художнього твору. За словами Б. Кіббе «митець завжди має можливість використовувати технологію, при цьому результатом використання технологій митцем виявляється те, що технології часто-густо стають знаряддя проти митців» [13].

Сучасний популярний історик Чарльз А. Берд вказує на руйнівні наслідки технологічного ускладнення виробництва: «Технологія проходить … від одного безжального, революційного завоювання до іншого, руйнуючи старі фабрики та галузі, запускаючи нові процеси з лякаючою швидкістю» [6; 4].

Зрештою, французькі дослідники Маттерларт і П'ємме наголошують: «Ці нові ідеї зроблять гуманістичну сферу, яка завжди мала клопіт із прийняттям технологій та здобуттям місця на ринку, спроможною піднести голову і адаптуватися до нової національної та світової економіки» [14; 53].

Дослідницька думка робить наступний крок, переходячи до розгляду негативного впливу новітніх технологій на культурну діяльність. На думку Б. Кіббе, «технології часто стають знаряддям проти митців» [14; 53]. Авторка наполягає на тому, що митець не завжди може заздалегідь обирати певну технологію створення артефакту. Подібну думку висловлював і Г. Плеханов: «У цивілізованих народів техніка виробництва значно рідше справляє безпосередній вплив на мистецтво… Цілком зрозуміло, що безпосередня залежність мистецтва від техніки взагалі виявляється у сучасних народів рідко, зокрема тематично, змістовно… І це природно. Бо формальний вплив техніки, формальну залежність мистецтва від техніки варто шукати не в суспільному виробництві, а в особливій галузі, що і є мистецтвом» [4; 63] Автор закликає розглядати мистецтво як виробництво для виявлення ролі технології та відповідно техніки для мистецтва.

Узагальнюючи вищесказане, визнаємо, що в науковій критиці техніка розглядається як дещо чуже та несумісне з творчістю. На практиці видно, що руйнування технічних винаходів засвідчує факт технофобії суспільста, відразу до техноцизму, страх та побоювання змінювати усталений спосіб життя.

Поряд із роботами, в яких всіляко осуджується впровадження індустріальних цифрових інновацій, у культурній сфері з'являються наукові розвідки, в яких у протиріч попереднім возвеличується вплив технології на специфіку виробництва художнього твору. Такі роботи не позбавлені ознак технофілії – напряму, який значно активізувався останнім часом із появою цифрових кібернетичних технологій.

Технофілія (з грецької τέχνη – «мистецтво, майстерність, ремесло» і φίλος – філософ, улюблений) характеризується прагненням усіляко впровадити інновації в усі сфери життєдіяльності. На відміну від технофобів технофіли наголошують на позитивний вплив технологій на суспільство та з особливим ентузіазмом використовують інновації у виробничому процесі.

Технофілія активно набирає обертів у науковій літературі, породжуючи під своїм впливом нові часто гіпотетичні концепції.

Однією з перших таких теоретико-методологічних положень є «технологічний детермінізм». Згідно цієї теорії основною рушійною силою у соціально-економічних та інших змінах у суспільстві є технічні та технологічні зміни в системі виробництва. Тому технологічний розвиток та інновації стають головним двигуном соціальних, економічних або політичних змін. Прихильники технологічного детермінізму розглядають технологію як основу всієї людської діяльності.

На думку німецького філософа та економіста К. Маркса, соціальні відносини й культурні практики обертаються навколо технологічної і економічної бази даного суспільства Відомо, що К. Маркс очікував, що будівництво залізниці в Індії зруйнує кастову систему країни [21]. Загальна ідея, на думку Р. Хайльбронера, полягає в тому, що технологія за допомогою своїх винаходів може спричинити історичні зміни світового характеру, змінюючи матеріальні умови людського існування [12].

Прийнято вважати, що термін «технологічний детермінізм» вперше запропонований американським соціологом та економістом Т. Веблем у 20-ті рр. XX ст. Автор стверджував, що «за допомогою машини змінюються антропоморфні звички мислення» [12]. Послідовник Веблема К. Ейрес на основі досліджень свого наставника сформулював концепцію «технологічного супротиву», згідно якої технологія являє собою процес, що може самостійно генеруватися [16].

Технологічний детермінізм був визначений як підхід, що ідентифікує технологію або технічний прогрес як центральний причинний елемент у процесах соціальних змін. У міру того як ускладнюється технологія, змінюється модель поведінки користувачів, зменшується людська свобода дій.

Мерріт Ро Сміт розглядає технологію як «ключову керівну силу в суспільстві» [21, 70]. Схожу думку знаходимо у роботі М. Сміта та Л. Маркса: «Переконання, що соціальний прогрес

зумовлений технологічними інноваціями, які, в свою чергу, йдуть неминучим «курсом» [21, 70]. В основу технологічного детермінізму покладені ідеї про те, що соціальні проблеми можна вирішити технологічним прогресом, технологічне виробництво – це шлях руху суспільства вперед. Технологічним детермінізмом керує «ідея, що технологічний розвиток визначає соціальні зміни ...» [7].

Прихильники технологічного детермінізму наголошують на значному впливі технологічної складової на процес створення художнього твору. Н. Постман зазначає, що використання технологій в значній мірі визначається структурою самої технології, тобто її функціями, що випливають з її форми. «Друкарський верстат, комп'ютер і телебачення – це не лише машини, що передають інформацію. Це метафори, за допомогою яких так чи інакше сприймаємо реальність. Вони класифікують світ для нас, упорядковують його, оздоблюють, збільшують, зменшують, аргументують на що він схожий. За рахунок цих медіа-метафор ми не бачимо світ таким, яким він є. Ми бачимо його таким як закодували його системи. Така сила форми інформації» [20; 39].

Натомість у науково-технічних дослідженнях, соціальній побудові технологій та суміжних галузях наголошувалося на більш тонких поглядах, які протистоять простим причинно-наслідковим формулюванням. Вони підкреслюють, що «зв'язок між технологією та суспільством не може бути зведений до спрощеної формули причинно-наслідкових наслідків. Це, швидше, взаємопроникнення, при якому технологія не визначає, а «діє та експлуатується в складній соціальній сфері» [17; 21].

Прихильників технологічного детермінізму нині вкрай багато. Понад те, у науковій літературі налічується велика кількість досліджень, в яких із надмірним ентузіазмом досліджуються вплив та перспективи розвитку сучасних інноваційних технологій. Однак, певно, через надмірну чисельність та швидкість оновлення таких досліджень у дзеркалі наукової та культурологічної критики спостерігається суперечливість поглядів та думок.

З однієї сторони, прихильники детермінізму вважають, що технології розвиваються незалежно від соціальних проблем. Відповідно користувачі не мають свободу у виборі технології та не здатні прогнозувати результат. Ці ідеї покладені в концепцію жорсткого технологічного детермінізму, основоположником якого став французький філософ і соціальний теоретик XX ст. Ж. Еллюль. Він стверджує, що технологія «визначає соціальні аспекти, які найкраще підходять для її власного розвитку» [11]. «Ви не можете зупинити прогрес, – наголошує Л. Грін, – а отже ми не в змозі контролювати технології» [10]. Це свідчить про те, що суспільство дозволяє технологіям керувати соціальними змінами, оскільки «суспільства не усвідомлюють альтернативи цінностям, закладеним у них (технологіях – за Совгирою Т. І.)» [21].

З іншої сторони, існує думка, що технологія взаємодіє з соціально-політичними ситуаціями (відповідно до концепції м'якого детермінізму). Науковці, як і раніше, визнають, що технологія є визначальним фактором соціокультурній еволюції, але при цьому у людини, на їхню думку, є шанс приймати рішення щодо вибору способу організації виробничого процесу та планування результатів дослідження.

На противагу технологічному детермінізму стоять ті, хто прихильні вірі у соціальний детермінізм та постмодернізм. Кардинально протилежним філософським напрямом є антропоцентризм (з давньогрецького – νθρωπος, ánthrōpos – «людина», κέντρον, kéntron – «центр»), що передбачає віру в те, що люди є найважливішою сутністю у Всесвіті. Згідно до цієї концепції рушійною силою є не технічний прогрес (як у технологічному детермінізмі), а людина з її власним світобаченням та досвідом.

Культуролог Б. Вінстон, досліджуючи феномен технологічного детермінізму, розробив модель появи нових технологій, яка зосереджується на «Законі придушення радикального потенціалу». У роботах «Технології зору: фотографія, кінематограф та телебачення» (1997 р.) [23] та «Медіа-технології та суспільство» (1998 р.) [24] науковець застосував цю модель, щоб показати, як технології розвиваються з часом та їхні «винаходи» опосередковуються та контролюються суспільством і соціальними факторами, що пригнічують радикальний потенціал даної технології.

Технологічний детермініст Уолтер Дж. Онг розглядає соціальний перехід від усної культури до письмової у своїй роботі «Усність та грамотність: технологізація слова» [18; 78]. Він стверджує, що цей розвиток пов'язаний з використанням нових технологій грамотності (особливо друку та писемності) для передачі думок, які раніше можна було висловити лише словами. Онг стверджує, що «лист змінив людську свідомість більше, ніж будь-який інший винахід» [18; 78]. Схожі думки знаходимо й в інших роботах медіа-детерміністів. Двома основними медійними детерміністами є канадські вчені Г. Інніс і М. Маклуен. Автори стверджують, що ЗМІ, як цифрові технології, можуть впливати на суспільство.

Одним із кращих прикладів технологічного детермінізму в теорії медіа є теорія М. Маклуена «середовище – це повідомлення» та ідеї його наставника Г. А. Інніса. Згідно з концепцією Маклуена, існує зв'язок між засобами комунікації, технологіями і мовою; на його думку, використання нами певних медіа може справляти вплив на споживача, але вирішальне значення має соціальний контекст використання [15]. Медіа-детермінізм – це форма домінуючою популярної теорії взаємин між технологіями і суспільством. З детерміністській точки зору технологія веде самостійне активне життя і розглядається як рушійна сила соціальних явищ.

Р. Вільямс критикує детермінізм засобів масової інформації та наголошує на тому, що соціальні рухи визначають технологічні та медійні процеси [22].

На думку Чендлера, технологія має абсолютну владу над суспільством, а технічний прогрес може привести людей до почуття безпорадності [8].

У науковій літературі знаходимо розвідки, спрямовані на оскарження та спростування цих положень. У своїй статті «Підривна раціоналізація: технології, влада та демократія з технологіями» Е. Феенберг стверджує, що технологічний детермінізм не є обґрунтованою концепцією, апелюючи тим, що дві основоположні тези детермінізму легко підлягають сумніву та навіть спростовуються; натомість автор закликає до того, що в основі технологічного прогресу лежить демократична раціоналізація» [9; 210–212].

Соціальні детермінанти вважають, що соціальні обставини самі вибирають які технології застосовувати, внаслідок чого жодна технологія не може вважатися «неминучою». Технологія та культура не є нейтральними, коли технологія починає застосовуватись, вона стає причетною до соціальних процесів. Знання про те, як створювати та вдосконалювати технології, а також про те, як їх використовувати, – є соціально пов'язаними.

Висновки. Результати аналізу впровадження технології в культурно-мистецькій практиці дають підстави розділити науково-критичні погляди за жанрово-тематичною ознакою на три основні групи. До першої належать монографії та науково-популярні статті, в яких технологія сприймається вороже у сфері культури. Друга група являє собою наукові розвідки, в яких розглядаються концепції технофілії та технологічного детермінізму. Ключовим щодо цього є питання технології, проблема взаємин мистецтва, технології та культури.

Аналіз розглянутих концепцій технофобії, технофілії та технологічного детермінізму засвідчує той факт, що нині людство більше занепокоєно стрімкою динамікою вдосконалення інноваційних технологій, аніж зацікавлене в їхньому стрімкому розвиткові. Тож, у науковій критиці нині всіляко укріплюються настрої технофобії.

Разом із тим, результати дослідження дають підстави стверджувати, що поява індустріальних технологій у культурному виробництві призвела до кардинальних зрушень у сфері культури, в тому числі до появи нових культурних індустрій.

У результаті огляду літератури виявлено, що попри всі конструктивні підходи, технологічна складова мистецтва залишається мало з'ясованою. Бракує справді розуміння, що може привести до спільного уточнення понять. Для цього, як здається, необхідно розглянути і логічно прояснити специфіку використання технології в культурно-мистецькій практиці.

Список використаної літератури

1. Безклубенко С. Д. Суспільна природа мистецтва. Київ : Мистецтво, 1973. 283 с.
2. Кант И. Критика способности суждения. Первое введение в «Критику способности суждения. *Соч. на немецком и русском языках* : в 4 т. Москва, 2001. Т. 4. С. 137.
3. Олійник О. С. Індустріалізація культури: теоретична розвідка. Київ : ДАКККІМ, 2008. 174 с.
4. Плеханов Г. В. Искусство и литература / ред. Н. Ф. Бельчикова. Москва : Гослитиздат, 1948. 888 с.
5. Хайм М. Технологический кризис риторики. *Философия и риторика*. 1988. № 21 (1). С. 48–59.
6. Beard Ch. A. (February 1927). Time, Technology, and the Creative Spirit in Political Science. *The American Political Science Review.* 21 (1). P. 1–11. doi:10.2307/1945535. JSTOR 1945535.
7. Bimber B. (May 1990). Karl Marx and the Three Faces of Technological Determinism. *Social Studies of Science*. 20 (2). P. 333–351. doi:10.1177/030631290020002006. S2CID 144204186.
8. Chandler, D. Technological or Media Determinism. URL: https:// www.wolearn.org/pluginfile.php/ 45/mod_page/content/23/chandler2002_PDF_full.pdf
9. Feenberg A. Critical Theory of Technology. Oxford, 1991. 235 p.
10. Green, L. Technoculture. Crows Nest: Allen & Unwin, 2002. P. 1–20.
11. Ellul J. The technological society. New York: Vintage Books, 1964. 449 p.
12. Heilbroner R. L. The worldly philosophers : the lives, times, and ideas of the great economic thinkers. New York: Simon & Schuster, 1967. 365 p.
13. Kibbe B. D. Creative workers, cultural industries and technology in the United States. Cultural Industries: A Challenge for the future of culture. Unesco, 1982. Paris.

14. Mattelart A. and J-M. Piemme. The internationalization of television in Belgium. *Cultural Industries: A challenge for the future of culture*. Paris: Unesco, 1982. P. 102–112.
15. McLuhan M. Understanding Media: The Extensions of Man. URL: https://designopendata.files.wordpress.com/2014/05/understanding-media-mcluhan. pdf
16. Mulberg J. D. Social Limits to Economic Theory. London: Routledge, 1995. 207 p.
17. Murphie A. and J. Potts. 1. *Culture and Technology*. London: Palgrave, 2003. P. 21.
18. Ong, W. J Orality and Literacy: The Technologizing of the Word. New York: Methuen, 1982. 201 p.
19. Plato. Plato in Twelve Volumes. Vol. 9. Cambridge: MA, Harvard University Press 1925.
20. Postman N. Teaching as a Conserving Activity. New York: Delacorte Press, 1979. P. 39.
21. Smith M. R. and Marx L. Does Technology Drive History? The Dilemma of Technological Determinism. Cambridge: *The MIT Press*. 1994. 304 p.
22. Williams R. Television: Technology and Cultural Form. London and New York: Routledge, 1974. P. 133.
23. Winston B. Technologies of Seeing: Photography, Cinematography and Television. London : British film institute, 1996. 152 p.
24. Winston B. Media Technology and Society: a History from the Telegraph to the Internet. London : Routledge, 1998. 392 p.

References

1. Bezklubenko S. D. Suspilna pryroda mystetstva. Kyiv : Mystetstvo, 1973. 283 s.
2. Kant I. Kritika sposobnosti suzhdenija. Pervoe vvedenie v «Kritiku sposobnosti suzhdenija. Sochinenija na nemeckom i russkom jazykah : v 4 t. Moskva, 2001. T. 4. S. 137.
3. Oliinyk O. S. Industrializatsiia kultury: teoretychna rozvidka. Kyiv : DAKKKIM, 2008. 174 s.
4. Plehanov G. V. Iskusstvo i literatura / red. N.F.Bel'chikova. Moskva : Goslitizdat, 1948. 888 c.
5. Hajm M. Tehnologicheskij krizis ritoriki. Filosofija i ritorika. 1988. № 21 (1). S. 48–59.
6. Beard Ch. A. (February 1927). Time, Technology, and the Creative Spirit in Political Science. *The American Political Science Review*. 21 (1). P. 1–11. doi:10.2307/1945535. JSTOR 1945535.
7. Bimber B. (May 1990). Karl Marx and the Three Faces of Technological Determinism. *Social Studies of Science*. 20 (2). P. 333–351. doi:10.1177/030631290020002006. S2CID 144204186.
8. Chandler, D. Technological or Media Determinism. URL: https://www.wolearn.org/pluginfile.php/45/mod_page/content/23/chandler2002_PDF_full.pdf
9. Feenberg A. Critical Theory of Technology. Oxford, 1991. 235 p.
10. Green, L. Technoculture. Crows Nest: Allen & Unwin, 2002. pp. 1–20.
11. Ellul J. The technological society. New York: Vintage Books, 1964. 449 p.
12. Heilbroner R. L. The worldly philosophers : the lives, times, and ideas of the great economic thinkers. New York: Simon & Schuster, 1967. 365 p.
13. Kibbe B. D. Creative workers, cultural industries and technology in the United States. Cultural Industries: A Challenge for the future of culture. Unesco, 1982. Paris.
14. Mattelart A. and J-M. Piemme. The internationalization of television in Belgium. *Cultural Industries: A challenge for the future of culture*. Paris: Unesco, 1982. P. 102–112.
15. McLuhan M. Understanding Media: The Extensions of Man. URL: https://designopendata.files.wordpress.com/2014/05/understanding-media-mcluhan.pdf
16. Mulberg J. D. Social Limits to Economic Theory. London: Routledge, 1995. 207 p.
17. Murphie A. and J. Potts. 1. *Culture and Technology*. London: Palgrave, 2003. P. 21.
18. Ong, W. J Orality and Literacy: The Technologizing of the Word. New York: Methuen, 1982. 201 p.
19. Plato. Plato in Twelve Volumes. Vol. 9. Cambridge: MA, Harvard University Press 1925.
20. Postman N. Teaching as a Conserving Activity. New York: Delacorte Press, 1979. P. 39.
21. Smith M. R. and Marx L. Does Technology Drive History? The Dilemma of Technological Determinism. Cambridge: *The MIT Press*. 1994. 304 p.
22. Williams R. Television: Technology and Cultural Form. London and New York: Routledge, 1974. P. 133.
23. Winston B. Technologies of Seeing: Photography, Cinematography and Television. London : British film institute, 1996. 152 p.
24. Winston B. Media Technology and Society: a History from the Telegraph to the Internet. London : Routledge, 1998. 392 p.

ПРОТИВОРЕЧИВОСТЬ ПОЛОЖЕНИЙ «ТЕХНОФОБИИ» И «ТЕХНОФИЛИИ» В ЗЕРКАЛЕ КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ МЫСЛИ

Совгира Татьяна Игоревна – кандидат искусствоведения, доцент,
Киевский национальный университет культуры и искусств, г. Киев

Выявлены подходы к выяснению понятия «технологии», которые бытуют в культуроведческой, искусствоведческой и философской литературе этой тематики. Исследован уровень научной разработки понятий «технофилии», «технофобии», «детерминизма» и выяснено влияние технического прогресса на становление искусства и культуры в целом. Согласно определенных задач в исследовании применены

общенаучные и конкретно научные методы: аналитический – при рассмотрении философской, искусствоведческой, культурологической литературы по теме исследования; исторический – в прослеживании эволюции проникновения технологии в культурно-художественную практику, концептуальный – при анализе понятия «технологии» и выяснении основных рассмотренных концепций; сравнительно-типологический – для выявления черт отличия технофобии и технофилии как противоположных по содержанию концепций.

Ключевые слова: технология, технофобия, технофилия, культурные практики, детерминизм.

THE CONTRADICTORY NATURE OF THE «TECHNOPHOBIA» AND «TECHNOPHILIA» PROVISIONS IN THE MIRROR OF CULTURAL LITERATURE

Sovhyra Tetiana – PhD in Arts, Assiciate Professor of the Variety Art Department,
Kyiv National University of Culture and Arts

The article reveals the fundamental approaches to clarifying the concept of «technology», which are common in the cultural, art history and philosophical literature on this topic. The level of scientific development of «technophilia», «technophobia», «determinism» concepts is investigated and the influence of technical progress on the formation of art and culture in general is clarified. According to certain tasks in the study, general and specific scientific methods were applied: analytical – to consider philosophical, art history, culturological literature on the research topic; historical – to trace the evolution of technology penetration into cultural and artistic practice, conceptual – to analyze the concept of «technology» and clarifying the main concepts considered; comparative typological – to identify the features of the difference between technophobia and technophilia as opposing concepts in content.

Key words: technology, technophobia, technophilia, cultural practices, determinism.

UDC 7.01:7.038.3

THE CONTRADICTORY NATURE OF THE «TECHNOPHOBIA» AND «TECHNOPHILIA» PROVISIONS IN THE MIRROR OF CULTURAL LITERATURE

Sovhyra Tetiana – PhD in Arts, Assiciate Professor of the Variety Art Department,
Kyiv National University of Culture and Arts

The aim of this *paper* is to explore the fundamental approaches to clarifying the concept of «technology», which are common in cultural, art history and philosophical literature on this subject. The level of scientific development of the concepts of «technophilia», «technophobia», «determinism» is investigated.

Research methodology. According to certain tasks in the study, general scientific and specific scientific methods were applied: analytical – to consider philosophical, art history, culturological literature on the research topic; historical – to trace the evolution of technology penetration into cultural and artistic practice, conceptual – to analyze the concept of «technology» and clarifying the main concepts considered; comparative typological – to identify the features of the difference between technophobia and technophilia as opposing concepts in content.

Novelty. The influence of technical progress on the formation of art and culture in general is clarified.

Practical value. Ukrainian educators, art historians, and artists may find the information contained in this article useful for developing a new strategy for using industrial technology in cultural practice.

Key words: technology, technophobia, technophilia, cultural practices, determinism.

Надійшла до редакції 10.09.2020 р.

УДК [392.51](477:4)

СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ : ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ У ВЕСІЛЬНОМУ РИТУАЛІ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Щербакова Ганна Миколаївна – аспірантка, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
https://orcid.org/0000-0002-9376-969X
DOI: https://doi.org/10.35619/ucpmk.v35i0.365
g.ilchenko@dakkkim.edu.ua

Стаття присвячена дослідженню весільного ритуалу як культурної практики, виявлену крізь призму традиційної обрядовості. В процесі порівняльного аналізу з такими поняттями, як «традиція», «обряд» та «звичай» визначено поняття «весільний ритуал» та здійснено його культурологічну експлікацію. Проведено соціологічне дослідження з метою визначення популярності тих чи інших весільних обрядів в умовах сьогодення. З'ясовано новації сучасного весільного ритуалу у порівнянні з традиційним. Визначено та обґрунтовано чинники трансформації весільного ритуалу в умовах глобалізаційних процесів сьогодення.

© Щербакова Г. М., 2020